

Moet Papiaments op Curaçao een verplicht examenvak blijven voor havo en vwo?

Het Papiaments is de moedertaal van ongeveer tachtig procent van de Curaçaose bevolking. Hoewel het met zijn ruim driehonderdjarige bestaan relatief gezien een zeer jonge taal is, kun je er volwaardig in communiceren, schrijven en dichtten.

De Curaçaose overheid heeft in 1984 besloten dat het vak Papiaments vanaf het schooljaar 1985–1986 verplicht werd voor de basisschool. Vanaf schooljaar 1998–1999 werd het ook een verplicht vak voor de basisvorming voor het land de Nederlandse Antillen. Het werd in 2005 een verplicht examenvak voor de vsbo (voorbereidend secundair beroepsonderwijs), en vijf jaar later was het ook een verplicht eind-examenvak voor havo en vwo geworden.

Op Bonaire en Aruba wordt het Papiaments als verplicht vak afgesloten aan het eind van klas 3 in havo en vwo. Daarna is het een keuzevak. Op Curaçao bestaat het nu zeven jaar als verplicht eind-examenvak. In deze beschouwing geef ik enkele antwoorden op de vraag of Papiaments een verplicht eind-examenvak voor havo en vwo moet blijven op Curaçao.

Ja, is het eerste antwoord, dat moet zeker, omdat je moedertaal je identiteit bepaalt. Het is het belangrijkste deel van je culturele erfenis. Je taal kan je gevoel voor vaderlandsliefde bevorderen. Je voelt je zekerder als je alle zichtbare en onzichtbare dingen in je omgeving een naam kan geven en ook alle gedachten en gevoelens kan uiten in je moerstaal en je antwoord kan geven op de zinvragen.

De volgende antwoorden luiden helaas minder positief. De overheid heeft

een taleninstituut opgericht, Fundashon pa Planifikashon di Idioma (FPI), dat heel veel lesmateriaal in en ten behoeve van het Papiaments heeft ontwikkeld, attractief vormgegeven. Maar er is niet voldoende lesmateriaal voor de hoogste klassen van het havo/vwo geweest in al die jaren. *Mosaiko* deel 4 voor havo/vwo/sbo/hbo is in juli 2013 verschenen, enkele jaren na de introductie van het verplichte eind-examen. Helaas is dit deel niet compleet, in het boek staan wel oefeningen voor kijk- en luisteropgaven maar er is audio- noch videomateriaal leverbaar, ook ontbreekt de handleiding met antwoorden en met een juiste indicatie welke stof in dit deel precies bedoeld is voor hbo of havo et cetera. Deel 5 is in juli 2017 verschenen, met hetzelfde manco. De uitgever had dit materiaal, gecorrigeerd en al na de laatste proefdruk, zeven jaar geleden bij de

drukker aangeleverd, maar de overheid heeft onlangs pas de fondsen voor de publicatie vrijgegeven. Deel 5 is het laatste deel in de serie. De kandidaten van vwo 6 krijgen geen apart deel. Omdat er nog geen handleiding is verschenen – de makers van de methode zijn hier momenteel mee bezig – weet men niet welk deel specifiek voor klas 5 is en welk deel voor klas 6. Moeten de kandidaten van havo 5 alle stof uit deel 5 beheersen?

Een nadeel van het beleid omtrent deze methode is ten eerste dat het de enige lesmethode voor Papiaments is voor het voortgezet onderwijs en ten tweede dat er nooit een herziene editie is verschenen, na de eerste delen die in 2000 zijn verschenen. De eerste drie klassen van het voortgezet onderwijs moeten het dus al zeventien jaar met dezelfde (inhoud van de) boeken doen.

De teksten die voor het eindexamen worden gebruikt, zijn meestal niet oorspronkelijk in het Papiaments verschenen, maar vertaald, vaak uit het Nederlands. Dit ligt niet aan het examenbureau maar aan het feit dat er geen teksten in het Papiaments verschijnen op het niveau van eindexamen havo 5, laat staan van vwo 6.

Een andere eigenaardigheid is dat de kandidaten een ministeriële toestemming hebben tijdens het examen een verklarend woordenboek Papiaments te mogen gebruiken, terwijl zo'n woordenboek niet bestaat. De ironie is dat de kandidaat nu oogluikend wordt toe-

gestaan een vertalend woordenboek Papiaments–Nederlands plus een verklarend woordenboek in het Nederlands en dan weer een vertalend woordenboek Nederlands–Papiaments te raadplegen. Men mag ook kiezen voor Papiaments–Engels en Engels–Papiaments. De groep die momenteel het eerste verklarend woordenboek Papiaments aan het maken is, verwacht dat de eerste editie in 2022 zal verschijnen.

Nog een reden waarom Papiaments misschien niet als eindexamenvak havo/vwo verplicht moet worden gesteld, is de geringe keuze aan literaire boeken in deze moedertaal op het te examineren niveau. De meest recente roman geschikt voor dit doel is in 2014 verschenen, *Piká 'i mi pueblo, Elogio na hende hustu ku ta sigui kombatí kolebra maske nan haña piká* van de hand van Rudolf Crispulo. Acht jaar daarvoor was de andere geschikte roman verschenen. Wellicht kan de eindterm voor fictie worden verbreed naar korte verhalen, dichtbundels, toneelteksten en biografische memoires, naast romans. Van de romans en novellen die voor 2006 zijn verschenen, zijn er weliswaar nog enkele titels verkrijgbaar, maar de keuze blijft zeer beperkt vergeleken met romans die in het Nederlands verschijnen, ook die van op Curaçao levende auteurs. Bij uitgeverij In de Knipscheer zijn er in dit millennium al zestien van dergelijke romans in het Nederlands verschenen.

Weer een nogal negatief argument is de hoeveelheid verplichte talen voor het

eindexamen, namelijk drie: Nederlands, Engels en Papiaments. Bij alle drie de talen worden dezelfde vaardigheden getest: luister- en kijkvaardigheid, spreekvaardigheid en schrijfvaardigheid tijdens de schoolexamens en leesvaardigheid tijdens het centraal eindexamen. Bij vwo hoort hier nog een andere moderne vreemde taal bij, meestal Spaans. Veel kandidaten, en niet alleen die het profiel Natuur & Techniek hebben, klagen dat deze verplichting geen keuze voor een vak in het vrije deel mogelijk maakt, hoeveel dat andere vak ook zou kunnen helpen bij een vervolgopleiding.

Een suggestie. Omdat Papiaments belangrijk is voor het gevoel van vaderlandsliefde en omdat het een officiële taal van Curaçao is, hoort het thuis op school en de lessen moeten van niveau zijn. De havo- en vwo-leerlingen vinden Papiaments vanzelfsprekend als schoolvak, omdat het een van de officiële talen is, maar ze willen het net als op Aruba en Bonaire afronden als verplicht vak aan het einde van havo/vwo 3, en als keuzevak houden voor het eindexamen. Wellicht zou het wel als verplicht vak voor de kandidaten met een profiel Cultuur & Maatschappij kunnen blijven bestaan.

Kortom, moet de moedertaal van acht van de tien inwoners van Curaçao een verplicht eindexamenvak op het niveau van havo/vwo blijven? ■

Jeroen Heuvel, docent Papiaments